

11.03.2019.

459/1

ДЕКАНУ

ИЗБОРНОМ ВЕЋУ

УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ-ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА

ОДГОВОР НА ПРИМЕДБУ ДР БОЈАНЕ КРСМАНОВИЋ И ДР ПРЕДРАГА КОМАТИНЕ
НА ИЗВЕШТАЈ СА ПРЕДЛОГОМ ДА СЕ ДРАГОЉУБ МАРЈАНОВИЋ ИЗАБЕРЕ У
ЗВАЊЕ ВАНРЕДНОГ ПРОФЕСОРА ЗА УЖУ НАУЧНУ ОБЛАСТ ВИЗАНТОЛОГИЈА
(Бр. 412/1)

Др Бојана Крсмановић, научна саветница Византолошког института САНУ и др Предраг Коматина, виши научни сарадник Византолошког института САНУ упутили су Примедбе на Реферат поводом конкурса за ванредног професора за ужу научну област византологија са пуним радним временом на одређено време од пет година. Тенденциозност примедбе на Реферат, или боље речено алтернативног реферата, показује се већ у првим редовима, у наизглед неутралном представљању кандидата. Аутори алтернативног реферата кажу: „На конкурс су се пријавила два кандидата: др Драгољуб Марјановић, научни сарадник ангажован на пројекту ев. бр. 177015, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и доц. др Маја Николић, запослена на Филозофском факултету Универзитета у Београду“. Изостављање чињенице да је др Марјановић као истраживач на поменутом пројекту ангажован при Филозофском факултету Универзитета у Београду, о чему сведочи и уговор о раду који је са Факултетом потписао (Прилог 1), утолико је упадљивије када се узме у обзир да се аутори алтернативног реферата нису потписали као „др Бојана Крсмановић, научни саветник ангажован на пројекту ев. бр. 177032“ и „др Предраг Коматина, виши научни сарадник ангажован на пројекту ев. бр. 177032“, већ као „Др Бојана Крсмановић, научни саветник Византолошког института САНУ“ и „Др Предраг Коматина, виши научни сарадник Византолошког института САНУ“. Будући да је једини начин ангажовања истраживача у научним и истраживачким звањима у Републици Србији учешће на пројектима при различитим научноистраживачким организацијама, статус др Марјановића

у односу на Филозофски факултет Универзитета у Београду ни на који начин се не разликује од статуса потписника примедбе у односу на Византолошки институт САНУ. Ова наизглед безазлена омашка заправо је део дугогодишње дискриминације истраживача у научним и истраживачким звањима које спроводи део наставника Одељења за историју (Прилог 2), а којој на овај начин, нажалост, др Крсмановић и др Коматина дају подршку. Ова чињеница је нарочито важна и опасна у околностима угроженог положаја па и самог опстанка истраживача на факултетима, која је била предмет широке дебате током трајања јавне расправе о нацрту Закона о науци и истраживањима.

Комисија указује на елементарне грешке и недоследности писца дела примедбе под насловом "Додатак примедбама на реферат" у којем су прво анализирани радови кандидата др Драгољуба Марјановића, а потом доц. др Маје Николић. Овде поново напомињемо да је апсолутно неприхватљиво да писци примедбе себи дају улогу писаца "новог реферата" у којем износе квалитативне оцене радова кандидата за шта је надлежна на Изборном већу Филозофског факултета изабрана комисија. Но, будући да писац примедбе има очигледан задатак да по сваку цену дисквалификује вредност научних радова кандидата др Драгољуба Марјановића принуђени смо да одговоримо, иако истичемо да се у Реферату Комисије јасно анализирају, образлажу и вреднују радови оба кандидата, укључујући и навођење приказа књиге др Марјановића објављене у иностранству и на енглеском језику. Одмах се стиче утисак да овај осврт обилује за научну заједницу невероватним закључцима и очигледним покушајима да се по сваку цену сваки рад др Марјановића оцени као ненаучан или ирелевантан. На примедбе др Крсмановић и др Коматине ћемо се осврнути оним редоследом како је то представљено у њиховом тексту са додатним освртом на приказ књиге др Марјановића који је написао Ворен Тредголд а који су писци примедби уврстили у материјал.

1. *Creating Memories in Late 8th Century Byzantium. The Short History of Nikephoros of Constantinople*, Amsterdam 2017. **M11** Најпре треба рећи да су закључци др Марјановића у његовој студији Кратке историје патријарха Нићифора, о питању намене дела, начина писања дела и поруке дијаметрално супротни од резултата истраживања Ворена Тредголда који се у многеме ослањао на ставове Сирила Манга. Већину приказа књиге др Марјановића Ворен Тредголд је посветио заправо обрачунавању са идејама

постмодернизма на које се др Марјановић у својој књизи нигде ни не позива нити приступа анализи Нићифорове Кратке Историје са позиција постмодерних теорија. Замерке које Тредголд упућује др Марјановићу по питању занемаривања истраживања Нићифорових извора које је користио приликом писања својег дела су делимично неосноване, а делимично апсурдне. Најпре, др Марјановић јасно препознаје дотадашње резултате истраживања Нићифорових извора које су детаљно спровели поменути Сирил Манго и после њега Ворен Тредголд. Они су о том питању дали крајњу реч која међутим није одговорила на све недоумице које се у Нићифоровом тексту и даље јављају а којима је др Марјановић приступио. С друге стране иста замерка о игнорисању Нићифорових извора од стране др Марјановића је апсурдна будући да већина тих извора на које се позива Ворен Тредголд, као што је Историја Трајана Патрикија и њен наставак, изгубљена дела, и читава реконструкција се заснива на домишљањима Тредголда која немају никакве везе са позитивистичким приступом проучавању извора на који се он позива. Др Марјановић јасно у својој књизи препознаје делове Кратке Историје који су очигледно настали на основу изгубљених извора и који се у истој или сличној форми јављају код њему савременог писца - Теофана Хронографа. Међутим, др Марјановић наступа са једног методолошког заснованог полазишта да је Нићифорова Кратка Историја у очима савременика била готово дело, које они свакако нису читали као образовани историчари модерног доба. У том смислу структура, одабир вести и њихово прикладно распоређивање у тексту Кратке Историје оставља јак утисак на првом месту Нићифорове способности као историчара да створи специфичну слику прошлости, и друго, да је уклопи на одговарајући начин са потребама времена у којем је живео и са тадашњим црквено политичким изазовима са којима се сусретало византијско друштво. Исправност методологије др Марјановића у том смислу се показује у најбољем светлу јер је показао да је Кратка Историја својим садржајем, иако није довршена, очигледно одговорила на све црквено политичке изазове наметнуте иконоборством чак и у оним сегментима дела који се наизглед баве удаљеним 7. веком у очима Византинца с краја 8. века. Писци примедбе, позивајући се на приказ В. Тредголда, говоре у множини о наводним фактографским грешкама у књизи др Марјановића и грешкама у превођењу са старогрчког језика, иако се заправо ради о недореченом преводу једног јединог термина *σύνκλητος* у књизи у којој др Марјановић даје обиље превода са старогрчког, и који, што је најважније, није значајно

изменио смисао преведеног извора. Највећи апсурд у приказу књиге др Марјановића који уводи Ворен Тредголд и који се протеже кроз читав његов приказ књиге јесте покушај да убеди научну јавност да су византијски писци били "расејани преписивачи/absentminded copyists" (термин и идеја су од Сирила Манга које усваја Тредголд, прим. Комисије) својих извора те да су у потпуности као људи и интелектуалци били искључени из стварности и процеса у којима су живели и да су писали историје у својеврсном вакууму. Зато се у одушевљености овим Тредголдовим приказом књиге др Марјановића код писаца примедбе на Реферат може пронаћи иста та неспособност да се историја и проучавање историјских процеса сагледава кроз постављање нових питања и изналажење нових методолошких праваца у истраживању извора и историјских процеса, што је сасвим легитимно, услед чега се последично и долази до остваривања нових помака у науци. На крају, додајмо и то да су чланови Комисије имали увид у личну преписку др Марјановића и Ворена Тредголда. Осим саме чињенице да је др Марјановић имао смелости да се упусти у преписку и полемику са научником који је по писцима примедбе "несумњив познаваоц епохе којој је својим истраживањима посвећен и др Марјановић" (стр. 5 примедбе), ова преписка открива и неке изнијансираније ставове Ворена Тредголда који је у дискусији са др Драгољубом Марјановићем у својем одговору на крају ипак закључио да ће се по том питању данас већина научника сложити са др Марјановићем, чиме се јасно сврстао у старију и конзервативну струју византолога, с друге стране признајући да постоји велика већина младих историчара који сасвим легитимно прате друге правце у истраживањима византијске књижевности. Сматрамо да је за будућност српске византологије од пресудног значаја способност кандидата да резултате својих истраживања представе енглеској читалачкој публици и да учествују у научној полемици на међународном нивоу, што је кандидат др Драгољуб Марјановић са својом првом књигом постигао. Истичемо да је *Speculum - The Journal of Medieval Studies* један од најпрестижнијих научних часописа из области средњовековних студија у Сједињеним Америчким Државама па и шире.

2. *Византијски свет и Српска црква у 13. и 14. веку*, Нови Сад 2018. ISBN 978-86-6391--098-0 **M41** Најкрупнија замерка на књигу др Драгољуба Марјановића писаца примедбе јесте понављање опште познатих историјских истина, те неутемељена замерка да у наведеном делу није дао нова сазнања на питања којим су се како писци примедбе истичу "на задовољавајући начин" бавили пре њега. (стр. 15 примедбе) Оваквом формулацијом

писци примедбе као да сугеришу схватање науке по којем старе теме и историјске процесе не треба преиспитивати. У таквом ставу и схватању крије се заправо неспособност постављања нових питања у вези одређених историјских процеса, а могли бисмо и да поставимо питање писцима примедбе како су и да ли су то они лично и на основу чега закључили да је неко питање из историје, а поготово увек актуелно и важно питање стицања аутокефалије Српске цркве у 13. веку обрађено на "задовољавајући начин"? Наиме, нису се позвали на релевантну литературу, осим што су замерили аутору да користи стару литературу насталу у првој половини 20. века. Да ли то значи да време може неке закључке да оспори само по себи? Пре свега овде мислимо на радове Станоја Станојевића и Николе Радојчића посвећене питању стицања аутокефалије Српске цркве. Или то пак указује на одсуство квалитетног научног истраживања у другој половини 20. и на почетку 21. века о овом истом питању? Или пак можда о страху да се предузму истраживања старих питања? Из овога заправо произилази да је књига др Драгољуба Марјановића управо добродошла будући да после дуго времена имамо једну релевантну студију о једном од најважнијих питања из историје српско византијских односа. Др Марјановић у својој књизи наравно користи обиље нове литературе која се тиче сложеног и вишеслојног питања стицања аутокефалије за Српску цркву и Савине делатности у Србији, на Атосу, у Цариграду и у Светој Земљи, у шта може да се увери сваки читалац простим увидом у списак коришћене литературе приложен на крају књиге. Оно што пак писци примедбе нису замерили нити су могли да замере др Драгољубу Марјановићу јесте коришћење најразноврсније историјске грађе, византијске и српске провинијенције, нити његово врхунско тумачење наративних извора везаних за његову тему. То не значи да се материјалне грешке нису десиле приликом истраживања, на свега две указују писци примедбе у раду који покрива два века историје византијско српских црквених односа, и обе се суштински не дотичу његове теме истраживања нити угрожавају његове научне аргументе. На страни 15 примедбе писци су се потрудили да у једном већем пасусу сабију критику и оцене као нестручну анализу читавих питања као што су порекло и устројство Охридске архиепископије у 11. веку и порекло настанка идеје о Јустинијани Прими, те питања црквених односа у Епиру у другој и трећој деценији 13. века и приказу односа и положаја охридског архиепископа Димитрија Хоматина и навпактског митрополита Јована Апокавка - иако се аутор овим питањима, темељно и на основу доступних

релевантних извора бави на четрдесет страна свог текста. Нарочито је забрињавајућа тенденција потписника примедбе да улогу личности у историји посматрају једнодимензионално и једнострано, усредсређујући се само на једну врсту извора док за друге или не знају или не желе да их узму у обзир - у питању је личност солунског митрополита Константина Месопотамита који је према аутору, што је успешно показао, имао значајну улогу у Савином црквеном напредовању унутар свештених чинова Цариградске патријаршије и другим важним последицама ове везе. Писци примедбе олако одбацују аргументе др Драгољуба Марјановића на основу неозбиљне оцене да је личност Константина Месопотамита ирелевантна будући да се у изворима о Сави Немањићу помиње "тек једном или двапут". Да ли је то препрека за даља истраживања овог питања? Није и не треба да буде. Поготово што у једном од укупно три помена Константина Месопотамита у житијима Светог Саве, један од хагиографа Теодосије монах истиче занимљив податак да су се Сава и Константин познавали од младости. Неспособност да се историјски процеси сагледавају и из неке друге димензије осим праволинијског тумачења историјских дешавања код писаца примедбе се овде пројављује у пуном светлу. Треба рећи да је др Драгољуб Марјановић своју тезу, коју нигде у књизи не инсистира да прогласи недвосмисленом истином, али је његова заслуга што је уочио овај проблем и поставио нови правац у истраживању социјалних веза Светог Саве у византијском свету, чему треба придодати и правилно уочено инсистирање Доментијана да нагласи везе Светог Саве са патријархом Атанасијем Јерусалимским, поткрепио и византијским изворима и њиховом причом о Константину Месопотамиту и његовој улози у политичким и црквеним круговима Царства пред крај 12. века као и изворима који сведоче о његовом, како је то аутор др Марјановић лепо истакао, никејском опредељењу након пада Царства и никејско епирских међусобица што се све дотицало и Савине делатности ка стицању аутокефалије. Између осталог писци примедбе пишу: "Такође, није ни најмање јасно на шта аутор мисли када говори о Хиландару као *аутокефалном* (подвукао Д. Марјановић) манастиру, из чега се види да нема ни најосновније представе о административној организацији Свете Горе Атонске и њених манастира." (стр. 15 примедбе). Међутим, др Крсмановић и др Коматина не кажу да је др Марјановић израз аутокефални ставио под знаке навода, очигледно тиме стављајући до знања да не користи овај појам у вези Хиландара у буквалном црквено канонском и еклисиолошком смислу те речи, већ

искључиво у контексту Савине опширне делатности на Атосу са циљем да не само обезбеди независност царским повељама за своју задужбину, већ и независност неколицини других светогорских манастира крајем 12. века, што је све поткрепљено освртом на изворну грађу. Др Крсмановић и др Коматина тврде да им није јасна оваква дезигнација манастира Хиландара иако ова тврдња др Марјановића долази као закључак на крају поглавља у којем се он опширно осврће на смисао и последице Немањићког ктиторства на Атосу. Даље, писци примедбе износе замерку што се у другом делу књиге, који се бави највећим црквеним питањем 14. века из односа Србије и Византије, расколом Српске и Цариградске патријаршије, не користи новија литература. Најпре, упадљиво је инсистирање др Крсмановић и др Коматине на коришћењу литературе у научном истраживању, док питање др Марјановићевог рада са историјским изворима, што је окосница сваког релевантног научног истраживања остављају по страни о чему смо већ нагласили да их др Марјановић користи у пуној мери. С тим у вези, рећићемо да после 2005. године скоро и да не постоји релевантна научна литература по питању раскола Српске и Цариградске патријаршије, па је ни писци Реферата нису навели. Писци примедбе тако оптужују др Драгољуба Марјановића да не зна за рад Г. Суботић, Ј. Максимовић, *Свети Сава и подизање Милешеве*, Византијски свет на Балкану I, ур. Б. Крсмановић, Ј. Максимовић, Р. Радић, Београд 2012, 97-109, иако др Драгољуб Марјановић цитира поменути рад на страни 18, у напомени бр.3. С друге стране, остајемо при ставу да је др Марјановић преиспитујући старе историјске теме и стручним читањем како српских тако и византијских извора успео да направи помак у разумевању сложеног питања црквених односа Срба и Византинаца у 14. веку најпре новим текстуалним и наративним истраживањем повеље-писма деспота Јована Угљеше о делимичном измирењу цркава 1368. године и да покуша да реконструише аргумент изгубљеног акта патријарха Калиста Цариградског о одлучењу српског цара и патријарха од Цариградске патријаршије што је он у великој мери успешно и урадио. Писци примедбе у овом случају нису могли да нађу никакву методолошку и научно утемељену замерку оваквом приступу читања и анализе историјског извора, па су бесмислено посегли за "аргументом" да се анализа др Драгољуба Марјановића заснива на проучавању првог дела Угљешиног акта - аренге. (стр. 16 примедбе) Тиме су направили вештачку поделу на релевантни и ирелевантни део историјског извора и једног важног црквеног акта и показали да нису

одмакли у методолошком смислу од у науци већ увелико критикованог и превазиђеног поступка Стојана Новаковића који је у својем издању српских повеља као правних аката систематски избацио аренге, сматрајући их ирелевантним за научну анализу упркос њиховом значају управо за проучавање државне и црквене идеје, која је у овом случају проучавања др Драгољуба Марјановића од пресудног значаја и што је он очигледно и препознао. Дакле, др Крсмановић и др Коматина усиљено оптужују др Марјановића за коришћење по њима ваљда превазиђених научних радова Ст. Станојевића и Н. Радојчића, иако он евидентно користи и новија научна постигнућа релевантна за његову област истраживања у књизи, док они у својој процени књиге др Драгољуба Марјановића пројављују одавно напуштене методолошке поступке у критици извора. Књига др Драгољуба Марјановића *Византијски свет и Српска црква у 13. и 14. веку*, како је оцењено у четири позитивне рецензије - од којих су, истичемо овом приликом посебно, троје угледних стручњака за ову област из Бугарске, од којих је један био и у комисији за одбрану докторске дисертације др Коматине, одбрањене под менторством професора В. Станковића. што је такође неопходно овде подвући, због апсурда оспоравања квалитета рада који су они рецензирали - представља добродошао истраживачки осврт на добропозната питања из српско византијских црквених односа где се даје и нови допринос у разумевању процеса црквених односа 13. и 14. века. Не може се прихватити коначна оцена писаца примедбе да је дело подељено на две целине између којих се налази празнина од једног века, између смрти Светог Саве и почетка Душановог уплитања у грађански рат у Византији 1341. године будући да и сами писци примедбе на страни 16 примедби на Реферат признају да у том временском раздобљу није било "значајних и помена вредних догађаја и процеса". Да су писци примедбе пажљивије прочитали увод у књигу др Драгољуба Марјановића схватили би, или можда свесно прећуткују, његово основно полазиште и концепцију књиге. Наиме, др Драгољуб Марјановић у уводу јасно објашњава да су предмет његове књиге проучавања која се тичу процеса и околности настанка аутокефалне Српске цркве у 13. веку и борба Српске цркве да у 14. веку очува тековине аутокефалије положене у времену Светог Саве. У том смислу, др Драгољуб Марјановић је у својој књизи остао доследан постављеној теми и циљу истраживања византијско српских црквених односа у 13. и 14. веку.

3. *Seventh Ecumenical Council and Historical Representations of Patriarchal Successions in Literature of the Late 8th and Early 9th Century Byzantium*, Belgrade Historical Review 6 (2015) 49 - 67. ISSN 2217 - 4338 **M51** Иста тенденција као и у вези књиге, присутна је и у оцени потписника примедбе на Реферат, др Крсмановић и др Коматине и у вези овог рад др Драгољуба Марјановић у којем доводе у питање иновативност поменутог рада, рекло би се опет на вештачки и усиљени начин. Тако постављају питање у чему је иновативност постављене хипотезе да су патријарх Нићифор и Теофан Хронограф у својим делима заједно и смишљено истицали ауторитет васељенских сабора, будући да су, како др Крсмановић и др Коматина закључују, васељенски сабори уживали ауторитет још од 325. године. Они тиме показују запањујуће непознавање историје и проблематике иконоборачких сукоба и улоге иконоборачких царева у насилном наметању иконоборства као званичне црквене доктрине мимо Васељенских сабора који су једини имали ауторитет да доносе догме. Дакле, за време иконоборачких царева Лава III и Константина V је ауторитет васељенских сабора био озбиљно угрожен, између осталог и сазивањем сабора у Хијереји 754. који је имао амбиције да се представи као васељенски а заправо није био. Одатле је јасна тенденција византијских писаца као што су били Нићифор и Теофан да у годинама око сазивања и одржавања VII васељенског сабора 787. поново у својим делима нагласе значај институције васељенских сабора и тачно таква места у тим изворима др Марјановић детаљно истражује и објашњава (стр. 52-56 рада), док писци примедбе сву комплексну анализу извора коју је спровео др Марјановић одбацују у једном пасусу својег коментара. Посебно је овакво упроштено и недовољно појашњено схватање изненађујуће за др Предрага Коматину обзиром на тему његове докторске дисертације која се делимично дотичала историје иконоборства у Византији, понављамо одбрањена под менторством професора В. Станковића као признатог међународног стручњака за ову тематику. Наравно, недоумица се лако може објаснити ако се претпостави, што је и очигледно, да је осврт на овај рад као и на остале радове у примедби написан тенденциозно. Писци примедбе даље настављају: "Своју тврдњу да су личности окупљене око Тарасија обликовали прошле догађаје како би их искористили у својој намери да организују VII васељенски сабор [...] др Марјановић не поткрепљује изворима већ мишљењем савремених истраживача.." што је апсолутно нетачна тврдња будући да су мало раније и сами писци примедбе признали да је ипак користио и радио са изворима из

епохе иконоборства а да је одређену литературу навео како би додатно поткрепио резултате својих истраживања извора. Дакле, др Крсмановић и др Коматина или нису довољно пажљиво читали радове др Марјановића или су пак били спремни и да свесно обману читаоца измишљањем наводно неприкладне и недорасле "методологије историјске аргументације". Питамо се како је онда следећи рад који др Крсмановић и др Коматина наравно негативно оцењују прошао и био објављен у Зборнику радова византолошког института у броју 52, у којем је др Крсмановић била уредник издања, а др Предраг Коматина секретар редакције? (Прилог 3)

4. Приказ рада *Modes of Narrativity in the Short History of Nikephoros of Constantinople*, ZRVI 52 (2015) 9 - 29. ISSN 0584 - 9888 **M23** у примедби др Крсмановић и др Коматине можда на најбољи начин илуструје тенденциозност и очигледно унапред постављен циљ да се без обзира на стварни квалитет рада он по сваку цену прикаже у негативном светлу. Најпре треба рећи да је овај рад др Марјановић усмено саопштио 2015. године управо у Византолошком институту САНУ на којем су између осталих присуствовали и др Крсмановић и др Коматина који тада нису имали никаквих замерки на Реферат који је др Марјановић прочитао, напротив, саопштење је наишло на позитиван одзив проф. др Љубомира Максимовића. Саопштење је као што се може и видети из референце преточен у расправу која је објављена 2015. године управо у ЗРВИ 52. С тим у вези прилажемо уз овај одговор на примедбе др Крсмановић и др Коматине позитивну рецензију за поменути рад професора емеритуса Универзитета у Атини Атанасиоса Маркопулоса у којем се за разлику од усиљене и вештачке критике др Коматине и др Крсмановић могу прочитати позитивне оцене о научном доприносу и недвосмислена препорука да се рад др Марјановића објави у ЗРВИ 52 те да је вредан научне пажње пошто се унесе препоручена литература и изврше одређене допуне. (Прилог 4) Уз то, наводимо да је др Предраг Коматина лично упознат са садржајем поменуте рецензије будући да је он био тај који је др Марјановићу 28. 12. 2015. проследио рецензију професора емеритуса Атанасиоса Маркопулоса електронском поштом. Још важније помена је чињеница да је др Бојана Крсмановић била уредник ЗРВИ 52 у којем је сада "спорни" рад кандидата др Драгољуба Марјановића објављен, док је др Предраг Коматина био секретар редакције. Ако на основу ових чињеница које су недвосмислене јасно сагледавамо пристрасност и

непрофесионалност др Крсмановић и др Коматине, како онда усвојити као објективан било какав њихов став о радовима кандидата др Драгољуба Марјановића?

6. Замерке кандидату др Драгољубу Марјановићу што је у раду *The Term τρισκατάρατος in Byzantine and Serbian Medieval Literature*, Limes Plus 2 (2016) 109-128. ISSN 1820-0869 **M51** користио претраживач Thesaurus Linguae Graecae (TLG) односно дигиталну библиотеку грчке књижевности, само по себи никако не може бити окарактерисано као негативан поступак нити као доказ за закључак да такав рад "ни на који начин не представља оригиналан истраживачки подухват". Само ова оцена др Крсмановић и др Коматине довољна је да укаже на то о каквим се научницима ради и њиховом страху од употребе модерних технологија које унапређују а никако не уназађују научна истраживања византијске и српске средњовековне књижевности. Др Драгољуб Марјановић је уз помоћ TLG претраживача, идентификовао све релевантне наративне изворе у којима се термин *τρискаτάρατος* примењивао у дугачком историјском трајању од 4. века пре Христа до 13. и 14. века у византијској и српској књижевности. Потом је у свеобухватној анализи контекста у којем сваки писац помиње или користи овај термин у својем делу дао темељан приказ семантичке еволуције термина кроз историју и какав су утицај на његову примену дали хришћанство и борба за правилно исповедање вере против манихејских јереси. Све указује на то да је др Марјановић не само у целости и детаљно прочитао наративне изворе у којима се термин помиње, него је показао и способност да све закључке синтетизује у разумљив преглед еволуције једног важног термина од његове јуридикчко правне семантике, преко његове улоге у хришћанским теолошким полемикама и примене у хришћанској богослужбеној књижевности до употребе у жанровски потпуно другачијим делима као што су византијске хронике и хагиографије и српске хагиографије 13. и 14. века и тиме да научни допринос у расветљавању процеса који су били уткани у развитаку и размену културних односа Србије 13. и 14. века са византијском цивилизацијом. Дакле, овакав рад свакако јесте оригинални истраживачки подухват који пре њега нико није урадио. И овде, као и у вези других радова кандидата др Драгољуба Марјановића, др Крсмановић и др Коматина бесмислено замерају да се у раду не позива и не осврће на претходне радове блиске теми његовог истраживања, али, парадоксално, избегавају из само њима знаног разлога да укажу конкретним библиографским јединицама који су то други значајни радови за његову тему које је требало да консултује. Др

Марјановић у овом научном раду користи око тридесет библиографских јединица литературе, од којих је неколико научних радова које цитира публикувано исте године када и његов рад или пар година раније, и 23 критичка издања релевантних наративних извора. Према томе, јасно је да др Марјановић прати, уз ону стару, и новију научну продукцију релевантну за његова истраживања. Треба додати и то да др Крсмановић и др Коматина читајући овај рад на енглеском језику у одређеним моментима нису били способни да тачно преведу најједноставније термине и фразе попут "strictly national issues of Serbian medieval historiography" преведећи и схвативши израз "national issues" као "националистичку ускогрудост и ограниченост" (стр. 21 примедбе др Крсмановић и др Коматине на Реферат) што се чак ни на силу не може "учитати" у текст расправе.

7. *Emergence of the Serbian Church in Relation to Byzantium and Rome*, Ниш и Византија 16 (2018) 41-50. ISBN 978-86-6101-148-1 **M31** Писци примедбе на Реферат тврде: "Иако др Марјановић у нап. 6 констатује да је Св. Сава у два наврата путовао у Свету Земљу, он имплицитно покушава да провуче и своју нову и потпуно неутемељену тезу о неком његовом ранијем боравку у Светом Граду." (стр. 21 примедбе на Реферат). Аутори примедбе су на овом месту могли врло лако да цитирају наводну тезу др Марјановића коју критикују али је њено навођење изостало. Зато они просто настављају да тумаче друге сегменте рада др Марјановића у којима он говори о Савиним поклоничким путовањима у Свету Земљу и његовом ктиторству у Јерусалиму, што све нема никакве везе са претходно изнетом тврдњом да др Марјановић износи неутемељене тезе о Савином ранијем боравку у Јерусалиму. Др Марјановић, након што је јасно нагласио да је Сава као архиепископ Српске цркве боравио у Јерусалиму и саслуживао са патријархом Јерусалима заправо на страни 44 својег рада у напомени 8 уочава и констатује Доментијанову опаску да је Сава још као монах на Атосу "припремио пут до Јерусалима и за Синај.." што свакако јесте интересантан исказ сасвим легитиман да се преиспита његово порекло и смисао у Доментијановом тексту, даље од чега у својим закључцима др Марјановић ни не иде, већ поставља питање да ли и у коликој мери можемо да откријемо евентуалне везе Саве са Јерусалимом још и пре него што је лично посетио Свету Земљу. Херметичка затвореност и неспособност за постављање нових питања у науци у великој мери одликује приступ читању овог рада од стране писца примедбе на Реферат. Писци примедбе нису разумели ни важност *јерусалимске традиције* у којој је др Марјановић потпуно утемељено показао

да је Савино инсистирање потврде евхаристијске заједнице са самим патријархом Јерусалима, саслуживањима са њим, ктиторством у Светој Земљи пре свега желео да повеже младу и тек основану аутокефалну Српску цркву са древним патријаршијама Истока и угледом који су оне, ако не у политичком, а онда у предањском традицијском контексту несумњиво имале самом својом историјом и значајем за свеукупно хришћанство. Писци примедбе такође неправилно наводе и приписују др Марјановићу тезу да се на основу Теодосијевог приповедања о Савином наводном покрштавању угарског краља Андрије II може закључити да је Српска црква остварила дубљи продор у Средњу Европу. Аутор запажа ову литерарну тенденцију Теодосија, анализом је упоређује са приповедањем Доментијана о истом догађају, где уочава суштинске разлике у приказивању истог догађаја код два временски удаљена писца. Др Марјановић затим исправно тумачи, ослањајући се и на релевантну домаћу литературу да је Теодосијев стил писања у том случају изазван конкретним дешавањима на ширем простору Балкана у релацијама између Византије и Рима. Др Марјановић на крају недвосмислено закључује да је "на идеолошком нивоу у Србији, и вероватно само за њену унутрашњу употребу, постојала идеја ширења ауторитета Српске цркве према областима Средње Европе и покушаја потврде њене аутокефалије, док је у приморским областима државе очигледно постојао систем коегзистенције са црквеним центрима који су били под јурисдикцијом Рима". Јасно је шта су главне премисе у раду др Марјановића. Др Крсмановић и др Коматина се могу позвати на одговорност што су у својем раду очигледно с намером искривили аргументацију аутора или бар што су недовољно пажљиво пратили његову јасну и прецизну наративну идеју.

8. Дајући своје мишљење о раду „*Срби, мој народ, Христови су, не папани*“ – Однос светог Саве према папству 13. века у светлу једног новог апокрифа, Међународни научни скуп Осам векова манастира Милешеве I, Милешева 2013, 45 – 59. ISBN 978-86-87187-01-6 (ЕМ) **М31** писци примедбе заправо узимају на себе да расправљају о праксама крштења и миропомазана у средњем веку (рецимо сасвим ирелевантна опаска: "...да је Немањино двоструко крштење било, пре свега, последица различите литургијске праксе Римске и Православне цркве.." коју аутор уопште ни не доводи у питање) иако аутор др Марјановић питање слике Немањиног двоструког крштења, које правилно дефинише као Савин литераран поступак и топос у смислу места које треба да нагласи наративну идеју и слику

о Симеону Немањи анализира у контексту идеје или идеја. Опет писци примедбе показују неспособност да се отворе за постављање нових питања и свако преиспитивање или евентуално одступање аутора од одавно постављених норми истраживања сматрају и проглашавају "неутемељеним домишљањем". И на овом месту се износи неутемељена оптужба на рачун аутора расправе да не користи за његову тему постојећу релевантну литературу али упркос томе остајемо ускраћени за конкретне референце, па према томе овакве примедбе које очигледно имају функцију да дају привид ненаучности радова др Марјановића и мање више типски се срећу у свим анализама кандидативних радова остају бесмислене.

9. *Дијалог преподобног Пајсија Великог и цара Константина Великог или: о преимућству монашког живота над василијом*, Свети цар Константин и Хришћанство I, ур. Д. Бојовић, Ниш 2013, 165 – 176. ISBN 978-86-84105-38-9 **M44** представља покушај реконструкције порекла једног дела житија Св. Пајсија Великог за које је аутор на почетку дао јасан преглед мишљења о времену настанка житија, и потом анализира очигледно интерполиран пасус о дијалогу Св. Пајсија и цара Константина Великог и покушава да пружи одговор када и зашто се он нашао у житију једног светитеља из позне антике. Аутор сасвим правилно, у складу са својом хипотезом да је слика о цару у поменутом дијалогу изразито негативна и да је врло вероватно настала у епохи иконоборства, али не и читаво житије доводи овај наратив у ширу везу литерарне продукције у Царству када настају дела попут Нићифорове Кратке Историје и Теофанове Хронике које такође у својем фокусу имају питање места и улоге царске власти у њеној релацији према Цркви. Дакле, један методолошки сасвим исправан поступак који показује да је аутор могуће интерполације у житије Св. Пајсија заправо поступао у складу са опште присутним трендом у византијској књижевности између два иконоборства. Ипак, зачуђујуће, за писце примедбе то је сасвим ирелевантан поступак. Даље, они приписују др Марјановићу нешто што он у овом раду не закључује и тако стварају лажну представу о природи његовог рада, очигледно са јасном намером. Наиме, они тврде: "Тако на основу једног јединог пасуса, др Марјановић читаво житије Св. Пајсија, без текстолошке анализе и без узимања у обзир његовог арапског преписа, искључиво на основу контекста који се њему учинио логичним, датије између два таласа иконоборства". (стр. 24 примедбе на Реферат). Колико је ово нетачан закључак сведочи последњи пасус у расправи где др Драгољуб Марјановић нигде не помиње житије

Св. Пајсија у целини као производ 9. века, већ искључиво *Дијалог* Св. Пајсија и Константина: "Дакле, негде у хронолошком распону два периода иконоборства, између монахомахије Константина V и добровољне абдикације са патријаршијског трона Никифора цариградског [...] сматрамо да би могао да се тражи историјски контекст и повод за настанак и убличење идеје о преимућству монаха над институцијом царске власти оличене у лику цара Константина Великог, онако како је она представљена у дијалогу из житија преподобног Пајсија Великог". (стр 173. расправе). Јасно је да др Драгољуб Марјановић посматра дијалог Пајсија и Константина као продукт 9. века и иконоборачких трвења, а не читаво житије Св. Пајсија. У том смислу, читање, учитавање и закључци др Крсмановић и др Коматине су сасвим ирелевантни и погрешни, а може и да се постави питање њиховог свесног манипулисања речима и закључцима др Марјановића с циљем да се рад прикаже у сасвим другом светлу.

10. *Житије патријарха Никифора цариградског од Игњатија Ђакона као извор за ближе датовање времена настанка "Кратке Историје"*, Црквене студије 8 (2011) 271-278. ISSN 1820-2446 **M51** Заслуга овог рада јесте у томе што је у њему др Марјановић скренуо пажњу на неколико података које о Нићифору пружа Игњатије Ђакон релевантних за покушај ближег датовања времена настанка Кратке Историје онда када су претходни истраживачи исцрпели све могућности анализом самог текста Кратке историје и када ни сам Сирил Манго није дао ништа друго него неутемељено мишљење да се ради о "младачком делу" насталом 80 тих година 8. века сам алудирајући на време пре VII васељенског сабора. Међутим, аутор је анализирао читав живот и каријеру Нићифора пре ступања на патријаршијски трон, ставио их у контекст историјских збивања у којима је живео и на основу не само помена "световних списа" већ и Игњатијевог описа Нићифоровог бављења наукама након напуштања Цариграда после 787. године дао чврсте доказе да Кратка историја није могла настати пре VII васељенског сабора. Даље, др Драгољуб Марјановић се није задржао само на вестима Игњатија Ђакона, како представљају писци примедбе, већ је упоредио и уочио велику сличност описа Никифорове Кратке историје испод пера патријарха Фотија у његовој Библиотеци са описом Никифоровог стила писања који даје Игњатије Ђакон. На тај начин он је показао да Игњатије када говори о Никифоровим "световним списима" мисли на Кратку историју. Чињеница да се "световни списи" помињу као заслуга приликом Нићифоровог избора за

патријарха сведочи да је Кратка историја врло вероватно настала као световно дело ученог царског асикрита Никифора. Уосталом, др Драгољуб Марјановић је ове тезе касније развио и потврдио на основу унутрашње анализе текста Кратке историје у својој докторској дисертацији и књизи коју је издао 2017. године. Писци примедбе су просто лоше одрадили поверени им посао будући да нису на крају успели да повежу целокупно бављење др Драгољуба Марјановића питањима историје византијског иконоборства и књижевности 8. и 9. века, пре свега Кратке Историје и Теофанове Хронике које се провлачи кроз неколико његових радова у којима се препознаје доследна и аргументована хипотеза о ангажованом писању историје између 787. и 813. године бар када је реч о Нићифору и Теофану.

Намерним или случајним погрешним представљањем резултата и речи др Марјановића, аутори примедбе чине управо оно за шта оптужују чланове Комисије, пошто истовремено искључиво суперлативима оцењују радове кандидата бр. 2, др Николић, притом потпуно занемарујући озбиљне методолошке недостатке њених истраживања на које је у Реферату указано.

1. Можемо само изразити наду да је примедба писана тенденциозно, јер у супротном бисмо добили тужну слику стања византијских студија у Србији и на Византолошком институту. Несхватање аутора примедбе шта се подразумева под мешањем „улоге“ са „сликом“ царице Јелене Драгаш Палеологине је у најмању руку забрињавајуће. Уколико је потребно појашњавати, ради се о чињеници да др Николић кроз читаву тезу *слику* коју су о царици оставили писци који су о њој састављали саставе, од којих је сваки имао сопствене разлоге да је представи баш на тај начин, представља као сведочанства о њеној *улози* у политичком и друштвеном животу Византије, не правећи јасну разлику између те две ствари. Сама та чињеница указује на велики проблем у методолошкој заснованости књиге, у којој ауторка пренебрегава резултате до којих се у последњих неколико деценија дошло у проучавању византијске књижевности и полази од историцистичке идеје о текстовима као пуким изворима из којих се могу извлачити непобитне објективне чињенице. На исту околност указује и оцена аутора Реферата да др Николић „не иде даље од парафразирања извора“, „те да избегава суштинску анализу и поређење“, такође несхватљива ауторима примедбе. Примера ради, у одељку „Извори и литература“ др Николић се не осврће на

специфичности и контекст текстова о којима је реч, док у поглављу „Порекло Јелене Драгаш“ ауторка на 15 страна износи различите хипотезе у науци о царичином сродству са Немањићима, да би своју аргументацију о том сродству утемељила на једној реченици из панегиричног састава, за коју писци примедбе тврде да „указује да је Јелена била царског порекла“. Та реченица је лишена контекста шире анализе самог састава, нарочито у контексту византијске енкомијастичке књижевности као жанра, изузев једне реченице у којој ауторка каже да „Иако је жанр јавних говора давао писцу широке уметничке слободе, чини се да нема места сумњи да се иза овог Аргиропуловог исказа налазио тачан податак“ (sic!).

Проблематичност методолошког приступа др Николић огледа се и у освртању на разлоге склапања брака и физички изглед царице Јелене и њеног супруга цара Манојла II, те њихове моралне квалификације. Тако на страни 83 ауторка (исправно) истиче да су мотиви брака били „пре свега политички“, да би ради аргументовања те тврдње читаву страну након тога посветила питању да ли је Јелена била лепа или не! Насупрот томе, као аргумент привлачне спољашњости цара Манојла, на страни 124 помиње „индиције“ да је имао кукаст нос и плаву косу, што су још према Псеудо-Аристотеловој физиогномији, веома утицајном тексту у византијској реторици, управо ове црте лица одраз владарске, мушке природе, те да је велики број византијских царева завредео идентичне описе од својих панегиричара.

Потписници примедбе се питају и зашто је израз „једина византијска царица Српкиња“, чију легитимност поткрепљују чињеницом да га је први употребио Д. Анастасијевић, оцењен у Реферату као „израз без смисла“, те погађају да би се неупућени читалац запитао „шта није у реду – можда их је било *више*, или можда није била *Српкиња*“ (курзив аутора примедбе). Позивање на Драгутина Анастасијевића, оснивача Семинара за византологију с почетка 20. века и неоспорно великог и важног византолога, показује суштинско неразумевање (уколико се ради о неразумевању) које потписници примедбе показују за методолошке проблеме о којима је у Реферату реч. Наиме, почетком 20. века када је Анастасијевић писао, идеја о континуитету и истоветности нације као концепта у средњем веку и савременом добу била је једна од окосница историографије. О међувремену је о овом питању објављен импозантан број радова, од којих су свакако најпознатији они

Бенедикта Андерсона и Ерика Хобсбаума, па су исте квалификације какве су биле прихватљиве пре 100 година данас методолошки веома упитне. О концептима нације и етничитета у премодерно доба се, наравно, може расправљати, али др Николић то не чини, нити пружа било какве оградe у изношењу овако романтичне квалификације, неприкладне научној монографији у 21. веку. Пренаглашена упитаност аутора примедбе о томе да ли би неупућени читалац могао да се запита да ли Јелена Драгаш Палеологина „можда није била *Српкиња*“ је пак тенденциозни и лоше прикривен покушај довођења у питање „патриотске исправности“ аутора Реферата, део оркестрираних напада који се у медијима води против наставника, сарадника и истраживача са Одељења за историју већ неко време.

2. Аутори примедбе настављају да буду збуњени значењем критика упућених на радове др Николић, па им тако није јасно шта значи да ауторка „не показује теоретско разумевање жанра епистолографије“ (рад „*Чујем да имаш племенитог коња* – писмо Манојла II Палеолога Димитрију Хрисолорасу бр. 43“). Поглед на библиографију је довољан да покаже да др Николић не користи литературу о византијској епистолографији, нити се на специфичности жанра позива било где у раду који би требало да буде текстуална анализа једног (деконтекстуализованог) писма. Без освртања на то шта писма у Византији јесу, чему служе и како се пишу, о чему постоји солидна библиографија у византологији, нарочито у последњих неколико деценија, како је могуће тумачити једну алегорију и поставити је у шири контекст? „Многобројни примери“ коња као статусног симбола које аутори примедбе помињу на сличан начин су побројани и препричани ван свог текстуалног и друштвеног контекста. Аутори примедбе траже од писаца Реферата да одговоре на питање шта би „дубља анализа“ алегорија у писму цара Манојла II Хрисолорасу *показала* – можда чак и да напишу још један рад на исту тему?
3. Сличан поступак – деконтекстуализација и тзв. „cherry-picking“ извора – кандидат бр. 2 показује и у раду “The Greatest Misfortune in *Oikumene* – Byzantine Historiography on the Fall of Constantinople in 1453”. Овог пута аутори примедбе замерају ауторима Реферата што не упућују чланове Већа о која се четири писца ради – у питању су Дука, Лаоник Халкокондил, Критовул са Имброса и Сфранцес – као да би то променило чињеницу да др Николић „селективно цитира изворе“, препричавајући епизоде ван контекста целине њихових наратива и доносећи закључке на основу њих, или чињеницу да се „не примећује

примена одговарајуће методологије за анализу ових обимних текстова нити херменеутика која би водила читаоца кроз многе контрадикције у изворима, биле оне стварне или не“. Преко 2/3 рада посвећено је парафразирању и препричавању (делова) анализираних извора, ван ширег контекста или методолошког образложења зашто би баш те епизоде, а не неке друге и контрадикторне, биле репрезентативне за оно што је писац „стварно мислио“. Како је сваки од четворице историчара конципирао своје дело? Какав су тип наратије бирали и зашто? Како су организовали материјал? То су само нека од питања на која је неопходно одговорити у анализи текста а која се у раду др Николић и не постављају, мада се и без њих даје одговор (!) на питање њихове намераване публике. Закључак рада, да је „уз све разлике у њиховим ставовима, овим писцима Константинопољ био центар света, почетак и крај историје, њено само срце, њихова отаџбина, Нови Јерусалим“ је опште место византологије, чак и кад се узме у обзир чињеница да је Критовул са Имброса писао историју у време и за султана Мехмеда II Освајача.

4. Аутори примедбе износе критику што је у Реферату рад бр. 4 др Николић, „Византија и Србија у време фирентинске уније Цркава“, оцењен у само два реда као „прегледни чланак о добро познатој теми без оригиналног истраживачког доприноса“, покушавајући да ту оцену оповргну у свом алтернативном реферату истицањем да се „у тексту посебно наглашавају аспекти тих односа који су у досадашњој историографији били превиђани или недовољно наглашавани“. Упркос томе што је др Николић можда „довољно нагласила“ већ познате податке о деспотским титулама Стефана Лазаревића и Ђурђа Бранковића, рад препричавањем литературе и извора и недостатком јасне методолошке поставке више наликује семинарском или дипломском раду него оригиналном чланку искусног истраживача који претендује на звање ванредног професора.
5. Када се погледа персонална библиографија доц. др Маје Николић на сајту Филозофског факултета (Прилог 5) евидентно је да се она ни у једном свом раду до рада бр. 5 означеног у Реферату Комисије није бавила темама из 13. и 14. века. Њен коауторски рад са колегиницом др Бојаном Павловић, где је доц. др Маја Николић наведена као први аутор, што је први такав рад у њеној каријери, а при том се тематски тај рад апсолутно поклапа са темом докторске дисертације др Бојане Павловић "Ромејска историје Нићифора

Григоре - историјска анализа дела" у којем се др Павловић искључиво бави питањем слике царева из династије Палеолога у 13. и 14. веку. Треба рећи и то да су доц. др Маја Николић и др Бојана Павловић наступале са истоименом темом спорног рада на Шестој националној конференцији византолога у Београду 2015. године и да је у оба случаја, и у реферату и у писаном раду допринос питању слике цара Михаила VIII Палеолога у делима византијских историчара 15. века изузетно скроман будући да овог византијског цара историчари пада Царства готово да и не помињу. Зато се питамо, колики је и какав допринос доц. др Маје Николић проучавању слике цара Михаила VIII Палеолога у делима византијских писаца 13. и 14. века, понављамо, епохе којом се она никада ни у једном смислу није бавила нити дотичала у својим досадашњим истраживањима, док је тај период и та тема била заправо средиште истраживања др Бојане Павловић у њеној докторској дисертацији? У најмању руку проблематично је потписивање доц. др Маје Николић као првог аутора у научном раду у којем она из области својих истраживања није имала готово ништа да каже (15. век), док се епохом 13. и 14. века, као што смо рекли до сада никада није бавила. Истина, докторска дисертација др Бојане Павловић одбрањена је током 2018. године, док је спорни коауторски рад објављен у 2017. години, што никако не умањује претпоставку да је др Бојана Павловић до саопштених сазнања у спорном раду дошла, што је и природно, у току својих истраживања теме дисертације за шта је имала сасвим довољно времена од 2010. године када је уписала докторске студије. У случају да др Бојана Павловић потврди да је допринос доц. др Маје Николић истраживању теме из 13. и 14. века њен оригиналан учинак, био би то први и врло занимљив случај да неко ко се претходно никада није бавио неким хронолошким периодом, допринесе квалитету докторске дисертације истраживача којем је тај исти хронолошки период задата тема и примарни фокус у вишегодишњем истраживању.

Начином вредновања резултата двоје кандидата аутори примедбе показују тенденциозно фаворизовање кандидата бр. 2, и/или потпуно пренебрегавање развоја историографије, па и византологије у последњих неколико деценија у погледу теорије и методологије. Инсистирајући, као и сама др Николић, на ограничено примењивом али великим делом превазиђеном историцистичком приступу текстовима, они у потпуности

превиђају помак који су интердисциплинарност и коришћење теорија сродних друштвених и хуманистичких наука – попут антропологије, социологије и лингвистике – направили у тумачењу историјских извора и процеса. О томе речито сведочи и употреба приказа књиге др Марјановића који је саставио Ворен Тредголд, који се не слаже његовом са *интерпретацијом* „Кратке историје“ патријарха Никифора и који стоји на позицијама борбе против – широко схваћеног – „постмодернизма“ у византијским студијама.

Београд,

Комисија:

11.03.2019.

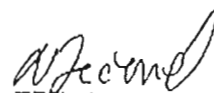
Проф. др Влада Станковић, редовни професор,

Универзитет у Београду-Филозофски факултет, шеф Катедре за историју Византије

Проф. др Радивој Радић, редовни професор,

Универзитет у Београду-Филозофски факултет

др Нада Зечевић, Senior Research Fellow,

Royal Holloway University of London, Лондон, Велика Британија

(потпис пренесен електронским путем уз одобрење др Н. Зечевић)

Проф. др Албрехт Бергер, редовни професор,

Лудвиг-Максимилијан Универзитет у Минхену

Проф. др Христос Ставракос, редовни професор,
Универзитет у Јањини, Грчка

Прилог 1

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
05/2-7 бр. 10-1113
Београд, 31.01.2011. године

На основу члана 30 – 33. Закона о раду («Сл. гласник РС» 24/2005 и 61/2005) закључије се

УГОВОР О РАДУ

1. Филозофски факултет у Београду заснива радни однос са Драгољубом Марјановићем, са пребивалиштем у Београду, Улица Милице Ракић бр. 19, са радном књижицом број 1812/07.
2. Запослени има VIII степен стручне спреме, дипломирани историчар.
3. Запослени заснива радни однос на одређено време, почев од 01.02.2011. године, ради рада на пројекту «Хришћанска култура на Балкану у средњем веку: Византијско царство, Срби и Бугари од 9. до 15. века» до завршетка наведеног пројекта, односно до престанка финансирања наведеног пројекта или финансирања рада запослене од стране Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије, а најкасније до 31.12.2011. године.
4. Запослени је дужан да ступа на рад 01.02.2011. године.
5. Запослени заснива радни однос са пуним радним временом.
6. Запослени ће обављати послове у Београду.
7. Послодавац се обавезује да, одмах по ступању запослене на рад, поднесе прописане пријаве на обавезно социјално осигурање и благовремено уплаћује доприносе, у складу са законом.
8. Запослени прихвата да у току рада може да обавља и друге послове у оквиру своје стручне спреме.
9. За време трајања радног односа Факултет ће запосленом исплаћивати месечну зараду из бруто средстава уплаћених од Министарство за науку и технолошки развој РС, умањених за законске обавезе исплатиоца и запослене.
Изузев исплата из предходног става Факултет нема других материјалних обавеза према запосленој/ом.
10. Запослени има право на додатке, накнаде зараде и друга примања у складу са тач. 3. и 9. овог Уговора, у складу са уплатама Министарства за науку и технолошки развој РС за ту намену.
11. Запослени је сагласан да му се, за сваку недељу прекорачења рока враћања појединих публикација одељењској библиотеци, умањи месечна зарада за новчани износ чија се висина утврђује ценовником који доноси Комисија за библиотеке Факултета.

Прилог 1

12. Послодавац се обавезује да обезбеди и спроводи заштиту на раду у складу са Законом, прописаним мерама и нормативима заштите на раду.

13. Запослени је дужан да се придржава прописаних мера заштите на раду.

14. Запослени и послодавац прихватају сва права, обавезе и одговорности утврђене Законом, општим актима послодавца и Уговором о раду.

15. Запослени је одговоран за штету коју је, на раду или у вези са радом, намерно или из крајње непажње проузроковао послодавцу.

Постојање штете, њену висину и одговорност запосленог утврђује декан на предлог Комисије која је дужна да спроведе процедуру у складу са позитивним прописима.

16. Свака од уговорних страна може да откаже овај Уговор, под условима и у случајевима утврђеним законом, општим актима послодавца и Уговором о раду.

17. Запослени има право и дужност да остане на раду у трајењу од ____/____ дана од дана достављања отказа Уговора о раду, и то само уколико Министарство за науку и технолошки развој РС изврши уплату средстава намењених исплати накнада за рад запослене.

18. Запослени се обавезује да, приликом подношења захтева за престанак радног односа, уз захтев достави и потврду да је раздужен са свим књигама, односно часописима, којима је био задужен.

Запослени ће потврду добијати од одељенске библиотеке.

Запослени је сагласан, да му се за случај недостављања потврде, обустави исплата припадајуће отпремнине, односно исплата зараде, до момента доставе потврде о предметном раздужењу.

19. Запослени и послодавац прихватају да се на сва права, обавезе и одговорности, која нису утврђена овим уговором, непосредно примењују одговарајуће одредбе закона и општих аката послодавца.

20. Запослени изјављује да нема здравствених ограничења која могу утицати на несметано обављање послова предвиђених овим уговором.

21. Овај Уговор је сачињен у три истоветна примерка од којих један задржава запослена/и, а два примерка Послодавац.

ЗАПОСЛЕНИ,

(Драгољуб Марјановић)

Проф. др Весна Димитријевић
Декан Филозофског факултета

Прилог 2

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ		
ПРИЈЕМО: 8.4.2016		
Орг. јед.	Број	Датум
784/1		

Декану Филозофског факултета, проф. др Војиславу Јелићу

Наставно научно већу Филозофског факултета, Универзитета у Београду

Поштовани господине декане, поштоване колегинице и колеге,

Обраћамо вам се поводом последњег дописа мањинског дела чланова Одељења за историју од 5. априла 2016. године, који се главним делом бави проблемом права истраживача у избору управника Одељења и њихове припадности Одељењу. Као истраживачи, ми систематски трпимо отворену дискриминацију од стране једног дела наставног особља, као и кршење права која су нам загарантована Статутом. Као један од највећих проблема потписани су у допису истакли појављивање имена истраживача са пројекта на листи запослених предавача на Одељењу за историју на сајту Филозофског факултета. Други проблем на који су скренули пажњу је произвољна и надасве лична опсервација да неке од тих колега „ни не познају“, што по њима представља сасвим довољан и јак аргумент да се тим истраживачима одузме њихово статутарно право. Но, сматрају да то право треба одузети и онима које познају и који су годинама уназад, одлукама истог Одељења, имали право да врше наставу, те аргумент о „познавању“ истраживача губи на снази.

Посебно желимо да се осврнемо на оцену изнету у допису према којој „није утврђено да ли (истраживачи) по важећој одлуци Савета имају на то (учешће у раду седнице Одељења) право“. Припадност истраживача одељењима и право да учествују у избору управника недвосмисленио и експлицитно је загарантовано члановима 182. и 184. Статута Филозофског факултета. Члан 182. прописује да „одељење чине наставници, сарадници, истраживачи, стручни сарадници и библиотекари“. Чланом 184. предвиђено је да „управника бира веће одељења, а његов избор потврђује Веће. У избору управника учествују и истраживачи, стручни сарадници и библиотекари“. То право су недвојбено својим тумачењима потврдили Омбудсман Универзитета, Савет Филозофског факултета и извршни управни надзор Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

- 1) Дописом универзитетског омбудсмана од 28. октобра 2015. (стр. 4) потврђено је право свих истраживача да учествују у избору управника Одељења.
- 2) Савет Факултета је дао тумачење одредбе члана 184. став 3. Статута (заведено под 05/2-2 број 1/38-3 од 23.11.2015. године) којим је навео да се наведени став Статута примењује у смислу „права учешћа у избору управника Одељења оним истраживачима који су изабрани на предлог Одељења у одговарајуће истраживачко звање, засновали радни однос са Факултетом и који су повезани са Одељењем било уговором о раду, било неким другим званичним документом, као што су одговарајуће одлуке или предлози усвојени на седницама Већа Одељења или Већа Факултета.“

- 3) У Извештају о извршеном управном надзору над радом Филозофског факултета Универзитета у Београду од фебруара 2016. године налази се списак 11 истраживача који су изабрани у звање на предлог Одељења за историју, а у радном односу су до окончања пројекта. Тумачење спорних чланова Статута дајемо у целости:

„Одредбом члана 184. ст. 1. и 3. Статута Факултета прописано је да одељењем руководи управник. Управника бира веће одељења, а његов избор потврђује Веће. У избору управника учествују и истраживачи, стручни сарадници и библиотекарџи.

Одредбом члана 239. став 1. Статута прописано је да веће одељења чине наставници и сарадници одељења, док је ставом 4. алинеја 13. истог члана прописано да Веће одељења, између осталог бира управника одељења, руководиоца групе и шефове катедара. Одредбом става 5. наведеног члана Статута прописано је да при расправљању, односно одлучивању о питањима из става 4. алинеја 2, 17, 18, и 22. овог члана у раду Већа одељења учествују и истраживачи.

Одредба члана 239. Статута је непотпуна у односу на одредбу члана 184. став 3. Статута у делу рада истраживача, те је исту потребно допунити."

Занимљива је околност да потписани чланови Одељења не оспоравају ово право библиотекарима, који такође, према Статуту, нису чланови Већа одељења.

Због свега наведеног ми апелујемо да се спречи дискриминација истраживача на Одељењу за историју која непрекинуто траје од јуна 2015. године, непризнавањем истраживача као запослених на Факултету у вези са Одељењем, кршењем њихових статутарних права и злоупотребом истраживача у борби мањинског дела Одељења да наметне своју вољу већини. Ради тога у дописима се износе неистине, на које је овде указано и манипулише се Наставно-научним већем. Поред званичних начина дискриминације, неретко смо као истраживачи изложени и вербалним увредама, унижавањима и претњама, тако што нам се непрестано указује на то да нисмо део Одељења, понекад чак ни Факултета, да смо „само истраживачи“ (sic!), те да смо „инструирани“, „гласачка маса“, „гласачка машина“. Нетрпељивост појединих потписника чак иде дотле да своје личне анимозитете преносе на студенте. Сматрамо да је такво понашање неакадемско, непедагошко и штетно по научну и наставну активност Филозофског факултета.

Осврнули бисмо се и на становиште једног припадника мањинске групе Одељења изнето на седници Одељења 31.3.2016. године, који је са видном забринутошћу констатовао да би могло да се догоди да сви запосле истраживаче и запитао се до каквих би последица то могло да доведе. Из тога схватамо једино да је мањинска група Одељења за историју принципијелно противна запошљавању младих људи на Филозофском факултету.

У оваквој клими дискриминације, ниподаштавања и увреда, као и непрестаног довођења наше слободне воље у питање, питамо се на који начин је омогућен напредак и развој научног подмлатка, а самим тим и науке у целини. Поврх свега, не видимо како то доприноси успостављању дијалога и компромиса на коме потписници писма инсистирају, у покушају да наметну сопствену вољу већини. У инсистирању на дијалогу, мањинска група одељења инсистира на искључивању истраживача из њега, иако бисмо последице таквог дијалога осетили и ми.

С поштовањем,
Истраживачи Одељења за историју
Др Катарина Митровић, научни сарадник
Др Лариса Вилимоновић, научни сарадник
Др Марија Копривица, научни сарадник
Др Марија Коцић, научни сарадник
Др Драгољуб Марјановић, истраживач-сарадник
Др Мелина Рокаи, истраживач-сарадник
Јелена Тодоровић, истраживач-сарадник
Маја Васиљевић, истраживач-сарадник
Милена Репацић, истраживач-сарадник
Милан Вукашиновић, истраживач-приправник

Прилог #3

UDC 949.5+7.033.2+877.3(05)

ISSN 0584-9888

ВИЗАНТОЛОШКИ ИНСТИТУТ
СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

ЗБОРНИК РАДОВА

ВИЗАНТОЛОШКОГ ИНСТИТУТА
LII

Уредници

ЉУБОМИР МАКСИМОВИЋ
БОЈАНА КРСМАНОВИЋ

Редакциони одбор

Силваноје Бојанин, Мирјана Живојиновић, Вујадин Иванишевић, Јованка Калић,
Сергеј Карпов (Москва), Предрај Коматићина, Бојана Крсмановић, Александар Лома,
Љубомир Максимовић, Миодрај Марковић, Љубомир Милановић, Бојан Миљковић,
Срђан Пиривајрић, Клаудија Рај (Беч), Гојко Суботић, Еванџелос Хрисос (Атина),
Дејан Целебџић, Жан-Клод Шене (Париз), Пејтер Шрајнер (Минхен)

Секретар редакције
Предрај Коматићина

БЕОГРАД
2015

Dragoljub Marjanovic <sigilopator@gmail.com>

(no subject)

Predrag Komatina <pedjakomatina@gmail.com>
To: Dragoljub Marjanovic <sigilopator@gmail.com>

Mon, Dec 28, 2015 at 7:29 PM

Hoće, svakako, šaljem ti recenziju u kojoj stoje neke sugestije koje treba da uvažiš. Nadam se da ćeš se snaći sa grčkim. Probaj da to završiš do posle Božića, pa mi pošalji.

Srećni praznici!

Modes of Narrativity in the Short History of Nikephoros of Constantinople

Πρόκειται ασφαλώς για ενδιαφέρουσα μελέτη, η οποία δεν είχε γίνει έως τώρα, όσο γνωρίζω τουλάχιστον, για τον πατριάρχη Νικηφόρο και το ιστορικό του έργο. Από την άποψη αυτή η μελέτη είναι ασφαλώς καλοδεχούμενη στη βιβλιογραφία. Ο/η συγγραφέας εξετάζει με προσοχή ορισμένες πτυχές της αφήγησης της "Ιστορίας συντόμου", από τις οποίες ασφαλώς προκύπτει ότι ο Νικηφόρος επεξεργάζεται πολύ καλά το κείμενό του είτε χρησιμοποιώντας πηγές που εμείς σήμερα αγνοούμε - σωστά επισημαίνεται στη μελέτη ότι το θέμα των πηγών του Νικηφόρου χρήζει περαιτέρω έρευνας - είτε παραφράζοντας με τον δικό του ασφαλώς τρόπο τον Θεοφάνη. Οι ιδεολογικές παράμετροι του συγγραφέα (sc. του Νικηφόρου) αποκαλύπτονται στο κείμενο, όπως σωστά υπογραμμίζεται. Ο/η συγγραφέας εστιάζει το ενδιαφέρον του σε δύο 'πορτραίτα' του Νικηφόρου, ήτοι τα τμήματα εκείνα της "Ιστορίας συντόμου" που είναι αφιερωμένα στον Ηράκλειο και τον Κωνσταντίνο Ε', χωρίς πάντως να παραλείπει να κάνει γενικότερες αναφορές και σε άλλους αυτοκράτορες, πχ. Κωνσταντίνο Δ'. Στο σημείο αυτό έχω μια μικρή ένσταση: ίσως το τμήμα εκείνο της μελέτης το αφιερωμένο στον Κωνσταντίνο Ε' θα έπρεπε να είναι αναλυτικότερο· ο Ηράκλειος αναλύεται ουσιαστικότερα και προσεκτικότερα, πιστεύω. Μια δεύτερη ένσταση εστιάζεται στο εξής: μια μικρή εισαγωγή για το πολυτοκίλο έργο του πατριάρχη επιβάλλεται, πιστεύω.

Δεν θα είχα άλλες παρατηρήσεις εντός κειμένου. Η μελέτη, όπως προείπα, είναι ενδιαφέρουσα και αξίζει να τυπωθεί αφού γίνουν οι όποιες αναθεωρήσεις. Μερικές βιβλιογραφικές παρατηρήσεις: η βιβλιογραφία, όπως παρατίθεται στο τέλος της μελέτης, έχει συνταχθεί με ΠΟΛΥ προσωπικά κριτήρια. Απουσιάζουν, λ.χ., αναφορές στα εγχειρίδια των Hunger και Καρπόζηλου καθώς και στον Speck (με ό,τι αυτό συνεπάγεται), αγνοώ γιατί. Ακόμη, θα πρέπει να γίνει παραπομπή σε ένα πρόσφατο, ιδιαίτερα σημαντικό, έργο για τον Νικηφόρο, έστω και αν δεν είναι αφιερωμένο στην "Ιστορία σύντομο": A. Chrysostalis, Recherches sur la tradition manuscrite de Contra Eusebium de Nicéphore de Constantinople, Paris 2012. Εννοείται επίσης στην κλασική από κάθε άποψη μονογραφία του Alexander για τον Νικηφόρο όπως και στη συμβολή του T. Pratsch, Nikephoros I... in: R.-J. Lilie, Die Patriarchen der ikonoklastischen Zeit... (BBS 5), Frankfurt 1999, 109-147. Ακόμη σελ. 6 στ. 3 από το τέλος: άδεια?

2015-12-28 16:50 GMT+0100, Dragoljub Marjanovic <sigilopator@gmail.com>:
[Quoted text hidden]

Dragoljub Marjanovic <sigilopator@gmail.com>

(no subject)

Predrag Komatina <pedjakomatina@gmail.com>

Tue, Dec 29, 2015 at 9:45 PM

To: Dragoljub Marjanovic <sigilopator@gmail.com>

Ne nedostaje, ne znam šta je kod tebe u tekstu na tom mestu (str. 6, red treći od kraja), kao da te pita treba li znak pitanja... Inače, u pitanju je A. Markopulos...

Veliki pozdrav!

2015-12-29 20:28 GMT+0100, Dragoljub Marjanovic <sigilopator@gmail.com>:

[Quoted text hidden]

Mode of Narrativity in the Short History of Nikephoros of Constantinople

Ради се, наравно, о занимљивој студији која до сада није написана, колико је барем мени познато, о патријарху Никифору и његовом историјском делу. Са овог гледишта студија је, природно, у библиографији добродошла. Аутор/ауторка испитује одређене стране приповедања/приповести „Кратке историје“ из чега, наравно, следи да Никифор врло добро обрађује свој текст било коришћењем извора који су нама данас непознати – исправно се у студији наглашава да су за питање извора које Никифор користи потребна додатна истраживања – било парафразирајући на сопствени начин Теофана. Идеолошки параметри писца (уп. Никифора) откривају се у тексту, како је и исправно подвучено. Аутор/ауторка усредсређује своје интересовање на два „портрета“ Никифора, односно оне делове „Кратке историје“ који су посвећени Ираклију и Константину V а да не изоставља општија разматрања и о другим царевима, на пр. о Константину IV. На овом месту имамо малу **замерку/приговор**: можда је део студије посвећен Константину V требало да буде аналитичнији. Мишљења сам да се **Ираклијево доба/Ираклијева владавина** разматра суштинскије и пажљивије. Друга једна примедба фокусира се на следећем: верујем да се сам по себи намеће мали увод у разноврсно патријархово дело.

Не бих имао друге примедбе у самом тексту. Студија је, као што сам то претходно рекао, интересантна и вредна да буде објављена пошто буду извршене **поједине измене/промене/ревизије**. Неке библиографске примедбе: библиографија, онако како је додата на крају студије, састављена је на основу БЕОМА личних критеријума. Недостају, на пример навођења приручника Хунгера (Hunger) и Карпозила (Καρπόζηλος) као и Спекса (Speck) (уз све оно што то собом повлачи), а није ми познато зашто. Још, треба да буде наведена један недавни, посебно важан, рад о Никифору, премда није посвећен „Краткој историји“: A. Chrysostalis, *Recherches sur la tradition manuscrite de Contra Eusebium de Nicéphore de Constantinople*, Paris 2012. Такође, Александрова монографија о Никифору се са сваког гледишта сматра класичном као и допринос T. Pratsch. Nikephoros I.... у: R.-J. Die Patriarchen der ikonoklastischen Zeit... (BBS 5), Frankfurt 1999, 109–147. Јоп на страници 6. ред 3 од краја: ἄδια?

COBISS Кооперативни online библиографски систем и сервиси COBISS

Маја Николић [03441]

Персонална библиографија за период 2006-2019

ЧЛАНЦИ И ДРУГИ САСТАВНИ ДЕЛОВИ

1.01 Изворни научни чланак

1. NIKOLIĆ, Maја. Слика Михаила VIII у делима историчара епохе Палеолога. *Зборник радова Византолошког института*, ISSN 0584-9888, 2017, 54, стр. 143-181. [COBISS.SR-ID [529645463](#)]
2. NIKOLIĆ, Maја. The greatest misfortune in the Oikoumene Byzantine historiography on the fall of Constantinople in 1453. *Balkanica*, ISSN 0350-7653, 2016, 47, str. 119-133. [COBISS.SR-ID [528255639](#)]
3. NIKOLIĆ, Maја. Чујем да имаш племенитог коња - Писмо Манојла II Палеолога Димитрију Хрисолорасу бр. 43. *Зборник радова Византолошког института*, ISSN 0584-9888, 2013, 50, 2, стр. 789-801. [COBISS.SR-ID [524964759](#)]
4. НИКОЛИЋ, Маја. Η του θεου δια των αρχонτων προμηθεια : византијски архонти XV века и религиозне задужбине : два примера. *Зборник радова Византолошког института*, ISSN 0584-9888, 2012, књ. 49, стр. 365-385. <http://doiserbia.nb.rs/img/doi/0584-9888/2012/0584-98881249365N.pdf>, doi: [10.2298/ZRV11249365N](https://doi.org/10.2298/ZRV11249365N). [COBISS.SR-ID [523258775](#)]
5. NIKOLIĆ, Maја. Georgios Sphrantzes or how to become an archon in Byzantium in the XV century. *Зборник радова Византолошког института*, ISSN 0584-9888, 2010, 47, str. 277-289. [COBISS.SR-ID [520279959](#)]
6. NIKOLIĆ, Maја. Georgios Sphrantzes or how to become an archon in Byzantium in the XV century. *Зборник радова Византолошког института*, ISSN 0584-9888, 2010, 47, str. 277-289. [COBISS.SR-ID [519491991](#)]
7. НИКОЛИЋ, Маја, РАДИЋ, Радивој. Подаци Ефрема из Еноса о српској историји XIII века. *Зборник радова Византолошког института*, ISSN 0584-9888, 2009, књ. 44, стр. 233-238. [COBISS.SR-ID [178240524](#)]
8. NIKOLIĆ, Maја. The Byzantine Historiography on the State of Serbian Despots. *Зборник радова Византолошког института*, ISSN 0584-9888, 2008, бр. 45, стр. 279-288. [COBISS.SR-ID [165348620](#)]
9. NIKOLIĆ, Maја. Вести једне византијске кратке хронике (Marc. Gr. 595) о српској srednjovekovnoj istoriji. *Црквене студије*, ISSN 1820-2446, 2008, год. 5, бр. 5, стр. 297-303. [COBISS.SR-ID [157074444](#)]
10. NIKOLIĆ, Maја. Српска држава у делу византијског историчара Дуке. *Зборник радова Византолошког института*, ISSN 0584-9888, 2007, 44/2, стр. [481]-491. [COBISS.SR-ID [515902103](#)]
11. НИКОЛИЋ, Маја. Псеудо-Сфранцис о српским земљама = Pseudo-Sphrantzes on the Serbian Lands. *Зборник радова Византолошког института*, ISSN 0584-9888, 2006, бр. 43, стр. 127-139. [COBISS.SR-ID [165327628](#)]

1.08 Објављено научно излагање на конференцији

12. NIKOLIĆ, Maја, RADIĆ, Radivoј. О неким поменима средњовековних историјских личности у делу Вука Караџића : српске народне пословице и друге различне као оне у обичај узете ријечи. У: MEDAKOVIĆ, Dejan (ur.), GROZDANOV, Svetan (ur.). *На траговима Војислава Ј. Ђурића*, (Научни скупови, Одељење историјских наука, књ. 135, књ. 33). Београд: САНУ, 2011, стр. 421-429. [COBISS.SR-ID [521275799](#)]
13. NIKOLIĆ, Maја. Византијски историчари XV века и пад Смедерева 1459. године. У: СПРЕМИЋ, Момчило (ur.). *Пад Српске деспотовине 1459. године : зборник радова са научног скупа, одржаног 12-14. новембра 2009. године : приликом VI скупштина Одељења историјских наука од 30. јуна 2010. године*, (Научни скупови, ISSN 0352-6194, Одељење историјских наука, књ. 134, књ. 32). Београд: САНУ, Одељење историјских наука, 2011, стр. 245-256. [COBISS.SR-ID [520519831](#)]
14. NIKOLIĆ, Maја. Деспот Стефан Лазаревић и турске међусобице 1411-1413. године. У: MIŠIĆ, Siniša (ur.). *Моравска Србија : историја, култура, уметност : зборник радова са међународног научног скупа одржаног 29. септембра у Крушевцу и 30. септембра 2007. године у манастиру Наупаре*. Крушевац: Историјски архив; Београд: Одељење за историју Филозофског факултета, 2007, стр. 159-170. [COBISS.SR-ID [519491735](#)]

1.12 Објављени сажетак научног излагања на конференцији

15. NIKOLIĆ, Maја. The Byzantine historian Doukas on Serbia. У: JEFFREYS, Elizabeth (ur.). *Proceedings of the 21st International Congress of Byzantine Studies : London, 21-26 August, 2006*. Aldershot [etc.]: Ashgate, cop. 2006, vol. 3, str. 165. [COBISS.SR-ID [515901847](#)]

МОНОГРАФИЈЕ И ДРУГИ ЗАКЉУЧЕНИ РАДОВИ

2.01 Научна монографија

16. НИКОЛИЋ, Маја. *Јелена Драгаи Палеологина : последња царица Ромеја*, (Посебна издања). Београд: "Филип Вишњић", 2018. 288 стр. ISBN 978-86-6309-205-1. [COBISS.SR-ID [269439244](#)]

17. NIKOLIĆ, Maја, MAKSIMOVIC, Ljubomir (уредник). *Византијски писци о Србији : (1402-1439)*, (Посебна издања, књ. 40). Београд: Византолошки институт САНУ, 2010. 166, [4] стр. с таблама. ISBN 978-86-83883-15-8. [COBISS.SR-ID [179004684](#)]

2.08 Докторска дисертација

18. NIKOLIĆ, Maја. *Византијска аристократија у XV веку : докторска дисертација*. Београд: [М. Николић], 2013. 401 лист. [COBISS.SR-ID [523723671](#)]

2.09 Магистарски рад

19. NIKOLIĆ, Maја. *Византијски извори о српским земљама : (1402-1439) : магистарски рад*. Београд: [М. Николић], 2007. 156 листова. [COBISS.SR-ID [515461015](#)]

СЕКУНДАРНО АУТОРСТВО

Преводилац

20. КЈУСОПУЛУ, Тоња. *Цар или управитељ : политичка власт и идеологија пред пад Цариграда 1453. године*, (Polis). Београд: Clío, 2014. 190 стр. ISBN 978-86-7102-431-0. [COBISS.SR-ID [210767116](#)]

Члан комисије за одбрану

21. SVETKOVIĆ, Miloš Ž.. *Ниже јединице тематског уређења у Византији : (9-11. век) : докторска дисертација*. Београд: [М. Ж. Цветковић], 2017. 317 листова. <http://phaidrabg.bg.ac.rs/o:16803>. [COBISS.SR-ID [528682903](#)]

Изабрани формат библиографске јединице: ISO 690

Сортирање библиографских јединица: типологија, година - упадајуће, наслов

Извор библиографских записа: Узајамна база података COBISS.SR/COBIB.SR, 11. 3. 2019